

ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΑΦΟΥΣ

ΥΠΟ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ.

Τῇ Κυρίᾳ Α. . . .

Ὅχι, ὄχι· δὲν θὰ σὰς δυσαρεστήσω διόλου, περιγράφων εἰς ὑμᾶς
ρίαν μου νύκτα· καρδίᾳ εὐαίσθητος ὡς ἡ ἰδική σας, ἀρέσκεται εἰς
τὴν μελαγχολίαν, καὶ εὐρίσκει τὸ μειδίαμα εἰς τὴν θλίψιν. Εἶναι
ἀληθές ὅτι δεκαεξαετῆς νεᾶνις, ὥραία καὶ θελκτικὴ ὡς ὑμεῖς, τὴν
ζωὴν μόνον σκέπτεται καὶ ἀγγέλους ὀνειροπολεῖ . . . ἀλλὰ τοὺς
ἀγγέλους, Κυρία, δὲν τοὺς εὐρίσκουμεν πέραν τοῦ τάφου; Ἐπειτα—ἀλή-
θεια θλιβερά! — τὸ μέλλον τῆς ὥραίας καὶ ἀμερίμνου νεάνιδος,
τοῦ δεκαεπταετοῦ νεανίσκου, τοῦ ἀνδρὸς ἢ τοῦ γέροντος, δὲν εἶναι
ὁ τάφος, καὶ ἡ ζωὴ τὸ θλιβερόν καὶ ἀπαίσιον πρὸς τοῦτον διάστη-
μα; Ἀλλοίμονον· ὁ θάνατος εἶναι ὁ εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ
διὰ τὴν εὐλογῶμεν αὐτὸν, τὸν ὅποιον ὀνομάζουσι Δίκαιον καὶ Θεόν,
πρέπει νὰ ἐνθυμώμεθα τὴν εὐεργεσίαν τοῦ ταύτην! . . .

Δεκαεπτὰ χρόνους μετρῶ (α)· εἶμαι εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην, τὴν
ὁποίαν χρυσοῦν ὀνομάζουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅμως ἀηδίασα τὴν
ζωὴν, καὶ ὅμως δὲς, μά . . . (ὄχι, δὲν σὰς δυσαρεστῶ μὲ τὸν ὅρκον μου)
ἐμελέτησα νὰ αὐτοχειριασθῶ, καὶ μετὰ τρόμου διελογίσθην ὅτι ἐνδέ-
χεται ἴσως νὰ ζήσω εἰκοσιν ὀλοκλήρους ἐνιαυτούς. — Τίς ἀπατᾶται;
Ὁ κόσμος ἢ ἐγώ; — δὲν εἰξεύρω ἀλλ' ἢ ἐγὼ εἶμαι ἐξαίρεσις δυστυ-
χῆς, ἢ ὁ κόσμος ὀλοκλήρος ἀπατᾶται!

Παιδίον ἔτι, ἤκουον μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν περιγραφὴν τῆς νεα-
νικῆς ἡλικίας ἀπὸ λευκότριχας γέροντας. — Ὅποιας τέρψεις (ἔλεγον
οὗτοι) δὲν μᾶς προσφέρει ἡ θλιβερά μας νεότης! Κατὰ τὴν ἐποχὴν
ταύτην ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐρωτευμένος τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του, διότι εἰς
τὸν ἑαυτὸν του εὐρίσκει τὸν ἔρωτα . . . Ἡ φαντασία μας πλάτ-
τει ἓνα παράδεισον, ἢ ἡ θρησκεία μᾶς τὸν προσφέρει· ἀλλ' ἀγνοοῦ-
μεν ἐὰν εἰς παράδεισος εἶναι ἀρκούσα ἀποζημίωσις τῆς νεότητος.

(α) Ὅτε ἔγραψον δὲν ἦμην εἰσέτι δεκαεπτὰ χρόνων.

Τοιαῦτα ἤκουον, καὶ ἐγοητεύετο, καὶ ἐσκίρτα ἡ παιδική μου καρδία, καὶ ὁ νήπιος! ἀνυπομόνουν νὰ ἀνδρωθῶ. Τέλος ἤλθεν ἡ εὐτυχὴς ἐκείνη στιγμή, ἡ πεφλημένη ἐκείνη νεότης· ἔστρεψα τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τί εἶδον; — δις ἐμελέτησα νὰ αὐτοχειριασθῶ! . . .

Ὡ! νὰ ἦμουν εἰσέτι παιδίον, ἔχον φύλακα ἄγγελον τὴν μητέρα μου μόνον, ἀγαπῶν μόνον ταύτην, εὐδαιμονοῦν εἰς τὴν ἄγνοιαν, καὶ ἀπομακρύνον τὴν θλίψιν μετὰ τῆς ἡλικίας μου τὴν ἰσχύν.

Διατί οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τῶν ὀπαίων ἡ μεγαλουργὸς φαντασία τὰ πάντα ἐθεοποιεῖ, δὲν ἐθεοποιοῦν μεγάλην θεότητα—τὴν Δυστυχίαν;—Θεοποιοῦντες αὐτήν, ἤθελον θεοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον, διότι ἡ μεγάλη αὕτη θεότης, ἐν τῇ ἀπειρίᾳ τῆς εὐσπλαγχνίας, ἐκλεξεν ὡς σταθεράν κατοικίαν τῆς τὸν θνητὸν, ἡ μᾶλλον εἰς αὐτὸν ἐπροσωποποιήθη. Ὡστε, ὅταν λέγωμεν « ἄνθρωπος, » εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ λέγωμεν « δυστυχία! » Διατί, ὦ, διατί, ἡ ἐπ' ἀράτος αὕτη θεότης, νὰ μὴ ἔχη ἐπὶ τῆς γῆς ἓνα μέγαν ναόν, εἰς ὃν νὰ πορευώμεθα καθ' ἐκάστην, ὥχροι, πενθηροῦντες, ἄνευ θορύβου καὶ ταραχῆς, ἀπεγνωσμένοι καὶ ἄφωνοι, (διότι ἡ θεὰ αὕτη εἶναι ἄφωνος, καὶ μόνον διὰ τοῦ πόνου λαλεῖ,) νὰ τὴν λατρεύωμεν πάσχοντες; Διατί εἰς σκοτεινὸν καὶ ἀδιέξοδον δάσος, εἰς ἐρημίαν τινὰ ἀχυνῇ, ἢ εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ ὀριχλώδεις τῶν Ἀλπεων κορυφάς, νὰ μὴν τῇ ἐγείρωμεν τὸν θλιβερόν της ναόν, διὰ νὰ βλέπῃ ἀπὸ τὸ μέγα ἐκεῖνο ὕψος, τὸ ἄπειρον κράτος της, καὶ νὰ ἀκούῃ τὸν πένθιμον βόμβον, ὃν ἐκπέμπομεν συνθλιβόμενοι, ἡδυνομένη καὶ ὑπερήφανος; Ἀλλοίμονον δὲν ἔχει ἀνάγκη θεοποιήσεως! Ἄς ἐγείρωνται ναοὶ μεγάλοι καὶ ὑπερήφανοι εἰς τὰς ψευδεῖς ἐκείνας θεότητας, αἵτινες ἔχουν ἀνάγκη θεοποιήσεως, εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, εἰς τὴν χαράν. . . Ἡ Δυστυχία παντοῦ, πάντοτε, ἐν ὅσῳ ὑπάρχει εἰς ἄνθρωπος, ἐν στήθος, εἶναι μεγάλη θεότης, βωμὸν ἔχουσα τὴν καρδίαν, θυμὰ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐλπίδας μας, θυμιάμᾳ της εὐπρόσδεκτον τοὺς βαθεῖς στεναγμούς μας! Εἶναι ἡ ἰσχυροτέρα θεότης, ἐν ὅσῳ τὸ ἀνθρώπινον γένος ὑπάρχει, θεότης ἣτις δὲν ὑπάγεται εἰς τοὺς μύθους, καὶ διὰ τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξίν οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν, ἐν ᾧ διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ θεοῦ πολλοὶ ἀμφιβάλλουν. . .

Καὶ ὁμῶς ὅπόσον εἶναι μάταιοι καὶ τυφλοὶ οἱ ἀμφιβάλλοντες διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ θεοῦ! Ἐὰν ρίψωσιν ἐν ἐταστικὸν βλέμμα εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν των, θέλουσι τὸν εὑρεῖ ἐντὸς αὐτῶν. Μήπως δὲν εἶναι θεὸς ὁ ἐγκλείων ἐντὸς τοῦ στήθους του τῆς δυστυχίας του τὴν θεότητα; καὶ δὲν θὰ εἶναι θεὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἡδυνήθη νὰ πλάσῃ τοιοῦτον τὸν ἄνθρωπον, ἐμφυσῶν εἰς αὐτὸν τὴν θλίψιν ἀντὶ πνοῆς. Τίς ἄλλος ἡδύνατο νὰ ἔχη τοιαύτην ἰσχύν, εἰμὴ εἰς θεός; . . . Ἀλλ' ἐὰν εἶναι θεὸς ὁ δίδων τὴν δυστυχίαν, τί δὲν εἶναι ὁ λαμβάνων αὐτήν; ὁ ἄνθρωπος τότε μόνον δὲν εἶναι θεῖος, ὅταν καταβῇ εἰς τὸν τάφον, ὅταν ἡ θεότης τῆς δυστυχίας του τελευτᾷ. Ἀλλοίμονον κατ' ἐμὲ, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι θεοὶ, καὶ ἀνώτερος ὅλων, ὁ περισσότερον πάσχων· μὴν νομίζετε ὅτι περιαυτολογῶ, ὅχι· ἴσως ὑπάρχει ἐπὶ τῆς

γῆς καὶ ἄλλος θεὸς δυστυχῆς ὡς ἐγώ . . . Ἄ, τί δὲν ἔδίδα διὰ νὰ ᾔμαι ἄνθρωπος μόνον!

Τὸ εἰξεύρω, πολὺ καλὰ τὸ ἡξεύρω· θὰ μὲ ἀποκαλέσετε βλάσφημον, ἄθρησκον ἴσως, καὶ τὶς οἶδεν ἐὰν δὲν μὲ ὑπολάβετε ἄθεον· πλὴν ἐγὼ δὲν ἐπανίσταμαι κατὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τῆς προνοίας του. Ἐπειτα ἡ εὐδαιμονία ἐπλάσθη διὰ νὰ εὐλογῇ τὸν θεόν· ἡ δυστυχία ὑπερχειλίζει, ἡ δυστυχία ἔχει ἄρας, τὰς ὁποίας ὁ Πλάστης ἀκούει καὶ ὅταν τὰς ἐκτινάσσωμεν ἐκ τοῦ στήθους μας, καὶ ὅταν τὰς κρατῶμεν ἐντὸς αὐτοῦ! Ὅχι· ὅχι, δὲν εἶμαι ἀχάριστος υἱός, δὲν ἐλέγχω τὸν οὐράνιον μου πατέρα· ἀλλ' ὁ πατήρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ ὁ υἱὸς τότε εὐγνωμονεῖ εἰς αὐτόν Τοιαῦτα γράφων, καταρῶμαι τὸν ἑαυτόν μου, ἀλλὰ γράφω, γράφω χωρὶς νὰ θέλω.

Ὁ θάνατος καὶ ὁ ὕπνος· εὐεργετικὴ ἀδελφότης! Ὁ μὲν, αἰωνία ἀνάπαυσις, ὁ δὲ, διακοπτομένη· ἐπλάσθησαν καὶ οἱ δύο διὰ τοὺς δυστυχεῖς, πλὴν διατὶ καὶ οἱ δύο τοὺς ἀποφεύγουν; Τοὺς φοβοῦνται; λοιπὸν φοβεῖται καὶ ὁ θάνατος! Φεῦ· ἔχει δίκαιον· ἀντίπαλον ἔχει τὴν δυστυχίαν, καὶ μόνος μόνομαχεῖ μετ' αὐτῆς . . . Ὡναί, διὰ νὰ τὴν καταβάλλῃ, ἔχει ἀνάγκην λοξοδρομίας, ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ἀποστολὴν του.

Ὁ ὕπνος! μήπως αὐτὸς καὶ ἐπλάσθη διὰ τοὺς πάσχοντας; ὅχι· καὶ ἐὰν ὁ δυστυχῆς ὑποκλέψῃ ἀπὸ αὐτὸν ὀλίγας στιγμὰς ἡσυχίας, (ὁ θεὸς εἶναι δίκαιος!) τὸν τιμωρεῖ αὐστηρῶς κατ'οπτρίζων τὴν ὑπαρξίν του εἰς τοὺς ὀνειρούους του

Ἐνθυμεῖσθε τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁμοῦ ἀνεγινώσκομεν τῆς ἀτυχοῦς Κορίννης τὸ κύκνειον ἄσμα, καὶ τὴν ὑψηλὴν τελευτήν; ἐνθυμεῖσθε, ὅτε σᾶς ἠτένισα ἐν σιγῇ, διακόψας τὴν σπαρακτικὴν ἐκείνην ἀνάγνωσιν καὶ ἐγείρων τὴν βεβαρυμένην μου κεφαλὴν; Ἄ, ἐγὼ ποτὲ δὲν θέλω τὸ λησμονήσαι! Ἰπάρχουσιν ἐνθυμήσεις, εἰς αἷς ὁ βίος ἡμῶν προσκολλᾶται ἀπλήστως, διαγράφων τὸ ἐνεστὼς, καὶ θνήσκων διὰ τὸ μέλλον. Ὡ, ἐνθυμοῦμαι· τὸ νεαρὸν πρόσωπόν σας, ὡς ῥόδον ὠχρὸν, ἐκλινεν ἡρέμα ἐπὶ τοῦ παρθενικοῦ στήθους σας, ὡς κλίνει λυπημένος ὁ Ταξιάρχης τὴν χρυσὴν κεφαλὴν του εἰς τὴν κλίνην τοῦ πάσχοντος. Τὰ χεῖλη σας, εὐγενῇ μελαγχολίαν ἐξέφραζον, καὶ τὰ ὄμματα σας, ὑγρά, εἰς μαργαρίτας δακρύων προσεμειδίων. Ἄ, Κυρία· σεῖς δὲν ἡξεύρετε, σεῖς δὲν γνωρίζετε, σεῖς δὲν δύνασθε νὰ ἐννοήσετε ὅποιον ὕψος λαμβάνει γυνὴ δακρύουσα, ὅποιον κράτος, καὶ πόσον εὐγλωττος εἶναι ἡ καλλονὴ εἰς τὰ δάκρυα! Τὸ δάκρυον εἶναι ἀκτὶς οὐρανία ἥτις λαμπρύνει τοὺς θελκτικούς ὀφθαλμούς, καὶ καθιστᾷ συμπαθεῖ καὶ ὄμματα ὅχι τόσο ὠραῖα. Τὸ δάκρυον εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν ὀφθαλμῶν, εἶναι ἡ ἐν σιγῇ μελωδία των, εἶναι τῆς ἀνθρωπότητος ἡ εὐγένεια, εἶναι ἡ κλαίουσα εὐτυχία μας! Ὡραία ὡς ἄγγελος εἶσθε, ἀλλ' ὠραιότεραν σᾶς εὔρον δακρύουσας. Ὡ, ναί· μὲ γοητεύει ἡ καλλονὴ τῶν δακρύων, καὶ θηρεύω τὴν καλλονὴν εἰς τὰ δάκρυα· ἴσως διότι, ὅταν θρηνῶμεν, δὲν παρεκτρεπόμεθα τῆς ἀληθοῦς φύσεώς μας . . .

Ὅσάκις βλέπω παιδρὺς ὀφθαλμοὺς, πρόσωπον εὐχαρι, καὶ χεῖλη ζῶντα εἰς γέλωτα, — Ἰδοὺ, λέγω, εἰς ὑποκριτῆς, ὅστις πάσχει ὁμοῦ μὲ τοὺς ἄλλους ν' ἀπατήσῃ καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του.

Ἐγείρατε τὸ προσωπεῖον· καὶ εἰς τοὺς λάμποντας ὀφθαλμοὺς, θέλετε ἰδῆ ἓν δάκρυον λάμπον, ὑπὸ τὸν γέλωτα, μειδίαμα πικρότερον τῶν δακρύων, καὶ εἰς τὸ εὐχαρι πρόσωπον, σκιὰν θανάτου ἐκτεινομένην! Οἱ μάταιοι· εἶναι δυστυχέστεροι τῶν θρηνούντων. Θέτουν κάλυμμα ἐπὶ τῆς εἰκόνης, ἀλλ' ἡ εἰκὼν ὑπάρχει ὑπὸ τὸ κάλυμμα!

Διὰ τί δὲν ἀφίνουσι τὸ δάκρυον ἐλεύθερον νὰ βαλσαμώσῃ τὴν πληγὴν τῆς καρδίας των; διὰ τί ἐξορίζουν τὴν φύσιν ἀπὸ τὴν φύσιν; ὦραῖοι εἶναι οἱ κλαίοντες ὀφθαλμοί, καὶ εὐδαίμονες ὅσοι δύνανται ἔτι νὰ κλαύσωσι· οἱ ἔχοντες δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀγαποῦν ἢ δύνανται ν' ἀγαπήσουν, καὶ δὲν ἐξώφλησαν μὲ τὸν βίον εἰσέτι . . . Ἄ, ναὶ ὅτε σὰς εἶδον θρηνοῦσαν, ὅτε εἶδον τὸ δάκρυον γοητευμένον καὶ ἀντανακλῶν τὴν λάμψιν τῶν ὀφθαλμῶν σας, νὰ πίπτῃ γλυκύθυμον εἰς τὰς παρειάς σας, ἠθέλησα καὶ ἐγὼ ἐπίσης νὰ κλαύσω, ἠθέλησα νὰ συνοδεύσω τὴν μυστικὴν τῶν δακρύων σας μελωδίαν, καὶ νὰ συναντηθῶμεν τοῦλάχιστον εἰς ἓν δάκρυον . . . ἐζήτησα ἓν ἀπὸ τὴν ἔρημόν μου καρδίαν, πλὴν δὲν μὲ τὸ ἔδωκεν ἡ ταλαίπωρος, ὅλα τὰ ἔχυσεν! . . . Ἐνα καιρὸν ὅμως καὶ ἐγὼ ἔκλαιον, ἀλλ' ἓνα καιρὸν, ὅτε παιδίον ξανθόκομον, καὶ παρθένον ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, διέτρεχα μὲ κόμην λυτὴν καὶ μὲ μέτωπον ὑψωμένον, ἀναπνέον τὴν εὐτυχίαν καὶ συλλαβίζον τὸν κόσμον!

Ἐνθυμεῖσθε λοιπὸν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν σὰς εἶδον δακρύουσαν καὶ εἰς ῥεμβασμοὺς ἀφειμένην; Τὸ μέτωπόν σας σύννου κατέπιπτεν εἰς τὴν χεῖρά σας, καὶ οἱ ὀφθαλμοί σας ἐδάκρυον, καὶ ἐμειδίων τὰ χεῖλη σας· λησμονήσασα τὴν παρουσίαν μου ἐντελῶς, στεναγμοὶ σὰς διέφευγον μελωδίας, καὶ ἐψιθύριζε γλυκὺ μυστικὸν τὸ ῥόδον τοῦ στόματός σας. Τίς ἦτον ἡ αἰτία τῶν ῥεμβασμῶν σας; καὶ ὅποιον τῶν στεναγμῶν σας τὸ αἷτιον; ἀγνοῶ· ἀλλὰ τὴν ζωὴν μου ὁλόκληρον ἔδίδα διὰ νὰ τὸ μάθω, καὶ τὴν ζωὴν μου πάλιν διὰ νὰ μὴν τὸ μάθω ποτέ! Ἄ, ἔκραξα, πικρῶς μειδιάσας, καὶ ἐγερθεῖς, διηρχόμεν τὴν αἴθουσαν μὲ μεγάλα καὶ σπεύδοντα βήματα. — Ἄς ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν εὐδαίμονα ταύτην οἰκίαν· ἡ φαρμακερὰ τῆς δυστυχίας πνοὴ τὴν ὁποίαν ἐκ τοῦ στήθους μου ἐκτεινάζω, ἄς μὴ μολύνῃ, ἄς μὴν συγχίσῃ τὴν ἡσυχίαν τῶν φίλων μου. Τί θέλω ἐγὼ ἡ κατηραμένη ἐξαίρεσις, ὃ διὰ τῆς δυστυχίας Παρίας κατασταθεῖς, εἰς μέρος εἰς τὸ ὅποιον διακρύβουν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ὀνειροπολοῦν αἱ καρδίαι; Ἐπειτα ὅταν προσέρχεται δυστυχὴς τις εἰς ἀνθρώπους εὐδαίμονας, (χωρὶς ποσῶς νὰ ᾔῃαι φθονερός,) ἀκουσίως του, δὲν θὰ κάμῃ σύγκρισιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνων; Καὶ ἡ σύγκρισις αὕτη, (χωρὶς ποσῶς νὰ τοὺς φθονῇ,) δὲν θὰ τοὺς καταστήσῃ πικροτέραν τὴν δυστυχίαν των; Διὰ τί νὰ μετρά τὴν δυστυχίαν του μὲ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων; Διὰ νὰ ἰδῇ ποῖα εἶναι μεγαλειτέρα! Ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ

δυστυχία χιλιάκις ἐμετρήθησαν, καὶ χιλιάκις ἐνικήθη ἡ εὐτυχία. Ἐκτὸς τούτου, τοὺς δυστυχεῖς τοὺς βαρύνονται οἱ εὐδαίμονες, καὶ τὸ ὥχρὸν πρόσωπόν των εἶναι ἀπαίσιος δι' αὐτοὺς οἰωνός. Εἰς τοὺς εὐτυχεῖς ἡ δυστυχία δὲν προξενεῖ μόνον θλίψιν, ἀλλὰ καὶ ἀποστροφὴν Ἐγὼ δὲ, δὲν θέλω, οὐδὲ νὰ μὲ οἰκτεῖρουν, οὐδὲ νὰ μὲ ἀποστρέφονται. Τοιαῦτα λέγων καθ' ἑαυτὸν, — Ἄς ἀναχωρήσω, εἶπον περίλυπος, καὶ μία φωνὴ ἐξεληθοῦσα ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ στήθους μου, — Εἰς τὸ κοιμητήριον ὑπαγε, μὲ διέταξαν, οἱ νεκροὶ δὲν θὰ ταραχθοῦν δι' ἓνα νεκρόν ! Τὴν φωνὴν ταύτην τὴν ἤκουσα, καὶ ψελίζων ἀποχαίρετισμοῦ λέξεις, ἐξῆλθον σιωπηλῶς ἐκ τοῦ οἴκου σας.

Φεῦ ὥς καὶ ἡ φύσις εἰσέτι, ἦν τοσοῦτον ἠγάπησα ἄλλοτε, ἡ ἀχάριστος, εἶχεν ἐναντίον μου συνωμόσει· διότι ἡ νύξ ἦτις τότε μ' ἐπαρουσιάσθη, ἦτο μία τῶν νυκτῶν ἐκείνων, αἵτινες μὲ συνέτριβον ἄλλοτε καὶ ἤδη μὲ εἰκονίζουσιν. Νύξ ἀπαισία, παγετώδης, νεκρά, τῆς ὁποίας ἡ μυστικὴ σιωπὴ σὲ λέγει εὐγλώττως τόσα τοῦ ἄδου μυστήρια Καμμία φωνὴ δὲν ἠκούετο, βαθεῖα σιγὴ ἐπεκράτει· ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἡ φύσις ἐφοβεῖτο νὰ ἀναπνεύσῃ· εἰς τὸ θολὸν καὶ ζοφῶδες στερέωμα, χωρία ἀστέρων μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἐφαίνοντο, ὥχροι, σδυνόμενοι, καὶ μόλις ῥίπτοντες μίαν ἀκτῖνα δειλὴν, ὥς νὰ ἐφοβοῦντο νὰ φωτίσωσι τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην νύκτα.

Ἄ, πόσον εἶναι προτιμότερα, ἡ νύξ ἥτις μαίνεται, ἥτις ἀπειλεῖ, εἰς ἣν τρικυμῖαι ἐγείρονται καὶ κατακλυσμοὶ, καὶ θόρυβοι, καὶ δαίμονες, καὶ σεισμοί. Εἰς τὰς φοβεράς ταύτας νύκτας, τελεῖται ἡ ἀγρία τῶν στοιχείων πανήγυρις, ἀλλ' εἰς τὰς πανηγύρεις αὐτάς τῶν στοιχείων εὐρίσκει τις ἐνέργειαν, κίνησιν, ζωὴν τέλος πάντων, ἥτις καταπλήττει μὲν τὸν θνητὸν, ἀλλὰ καὶ δὲν τὸν ἀπελπίζει συγχρόνως.

Ἐξ ἐναντίας, ἡ νύξ εἰς τὴν ὁποίαν βαθυτάτη ἐπικρατεῖ ἡρεμία, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄνεμος δὲν τολμᾷ νὰ στενάξῃ ὑπὸ τὰ δένδρα, καὶ σιωπᾷ καὶ αὐτὸς ὁ παλμὸς τῆς καρδίας, εἰκονίζει τὸν ἄχαριν ἐκεῖνον μηδενισμόν, τὴν φοβεράν ἐκείνην ἐξόντωσιν, τὴν ὁποίαν ἀπάνθρωποι φιλόσοφοι πρεσβεύουσι καὶ διδάσκουν ὑπὸ τὰ ὄμματα κυβερνήσεων ἀπανθρώπων

Εἰς τὰς μυστηριώδεις ταύτας νύκτας, ὁ ἄνθρωπος ἀφίνεται εἰς ἀπελπισίαν, εὐρίσκεται αἴφνης μεμονωμένος, μόνος μὲ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ μὲ τὴν εὐρεῖαν ἐκείνην φύσιν, ἥτις μεταβάλλεται εἰς εὐρὺν καὶ κατάψυχρον τάφον· φοβεῖται τῆς ἰδίας φωνῆς του τὸν ἦχον, καὶ ἀορίστως περιμένει ἀόριστόν τι κακόν. Τί καθιστᾷ τὸν θάνατον φοβερόν καὶ μέγαν εἰς τοὺς θνητούς; τὸ μυστήριον ἐφ' οὗ κρύπτεται, καὶ τὸν τάφον, ἡ νεκρὰ ἡρεμία του. Ὡ, ναί· παντὸς μεγαλείου ἡ ἡρεμία μόνον μᾶς δίδει ἰδέαν. Ὅλα τὰ μεγάλα αἰσθήματα δὲν ἔχουν φωνὴν, δὲν καταδέχονται νὰ ὁμιλήσουν, ἔχουν ἄφωνόν τινα διάλεκτον ὑψηλὴν, καὶ καταφρονοῦν τὸν θόρυβον καὶ τὸν κρότον. Καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς εἶναι μεγαλειότερος εἰς τὴν ἡρεμίαν τῆς φύσεως, παρὰ εἰς τὰς μεγαλειτέρας αὐτῆς τρικυμίας !

Ἐκ τῶν ἀπαισίων τούτων νυκτῶν ἦτο καὶ ἡ νύξ ἥτις μ' ἐπαρουσιάσθη ὅτε ἐξῆλθον τοῦ οἴκου σας, καὶ ὁμῶς — διόλου δὲν μὲ ἐπτόησεν. — Ἐγὼ τίποτε ἄλλο δὲν φοβοῦμαι, Κυρία, εἰμὴ μόνον τὸν ἑαυτόν μου. Διευθυνόμην ἡσύχως εἰς τὸ κοιμητήριον, μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω κλίνουσας, καὶ βυθισμένος εἰς σκέψεις βαθείας· μετὰ ἡμισείας ὥρας πορείαν, εἰσῆλθον εἰς τὴν Νεκρούπολιν. Φεῦ· μήπως τότε πρῶτον εἰσῆλθον; μήπως ζῶν δὲν εἶμαι νεκρός; μήπως διὰ τὴν ἀποθάνῃ τις εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν καλύπτῃ εἰς τάφος; μήπως δὲν εἶναι νεκροὶ οἱ ἔχοντες τὴν καρδίαν ἀποθαμμένην! Καὶ τίς τολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπάρχει ζωὴ μετὰ τὴν νέκρωσιν τῆς καρδίας; μόνον ἐκεῖνοι οἵτινες δὲν ἔζησαν εἰς ἓνα παλμὸν, μόνον ἐκεῖνοι οἵτινες νεκροὶ ἐγεννήθησαν.

Καὶ ἐγὼ ἐπίσης εἶμαι νεκρός, νεκρός ζῶν, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἄλλοτε ἔζησαν!

Ἄς λέγουν, ἄς λέγουν, ὅτι ὑπάρχει παράδεισος· τίποτε ἄλλο, πιστεύσατε, δὲν ὑπάρχει, εἰμὴ μόνον ἡ κόλασις. Ἐὰν δὲ ἀποροῦσα, μὲ ἐρωτήσετε, καὶ ποῦ ὁ θεὸς ἀνταμείβει τὴν ἀρετὴν; — Θέλω σᾶς ἀποκριθῇ, ὅτι μεγάλως ἡ ἀρετὴ ἀνταμείβεται ὁπόταν δὲν τιμωρῆται. Ἄ, ἀκούσατέ με, Κυρία· εἶμαι δυστυχῶς εἰς θέσιν νὰ σᾶς ἐξηγήσω πολλὰ μυστήρια, τὰ ὁποῖα ἔμαθονεῖς τὴν μεγάλην καὶ ἀληθῆ τῆς δυστυχίας σχολήν· ἐὰν δὲ ἀπιστῇτε εἰς τὴν παιδικήν μου σχεδὸν νεότητά, ἐνθυμηθῆτε, ὅτι τὴν ἡλικίαν δὲν σχηματίζουν μόνον τὰ ἔτη, ἀλλὰ καὶ αἱ δυστυχίαι. Δὲν ἐνθυμεῖσθε τί σᾶς εἶχον ἄλλοτε γράψει;

..... Ἀλλ' ὅταν, νέα, τερρωθῇ ἡ ἔρημος καρδία,

Μᾶς γίνεται διδάσκαλος πικρὸς ἡ δυστυχία,

Καὶ νεανίας γέροντας ὁ κόσμος βλέπει φίλη!

Ἀκούσατε λοιπὸν τὸν γηραιὸν νεανίαν, καὶ αἱ σκοτειναὶ τοῦ ἰδέαι, ἄς ἀντηχήσουν εἰς τὴν καρδίαν σας ὡς ἀλήθειαι· διότι—ὅσον παράδοξον καὶ ἂν σᾶς φαίνεται—πάν ὅ,τι λέγεται σκοτεινὸν, εἶναι μεγάλη ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν πάσχουμεν νὰ καταστήσωμεν σκοτεινὴν, διὰ νὰ μὴ μᾶς τρομάξῃ τὸ φῶς τῆς! Ἢ, εἶναι προτιμότερον νὰ ἐξοικειωθῶμεν μὲ τὸ ὀλέθριον τοῦτο φῶς, διὰ νὰ μὴν ῥιφθῶμεν διὰ μιᾶς εἰς τὴν κάμινον τῆς φοβερᾶς ἀληθείας!

Οἱμοὶ ἡ κόλασις μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς ἀπελοῦσιν οἱ ἱερεῖς εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἀλήθεια, τίποτε δὲν εἶναι ἀληθέστερον ταύτης· εἶναι τὸ μόνον πράγμα διὰ τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν. Διὰ νὰ τὴν γνωρίσωμεν δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ μετὰστασις, ὑπάρχει ζωσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ μάλιστα εἶναι ἀθάνατος!—Διότι, τί ἄλλο εἶναι ἡ ἀθανασία εἰμὴ ἡ αἰωνιότης;—καὶ ἡ αἰωνιότης δὲν εἶναι ἴση μὲ εἴκοσιν ἑτῶν τεθλιμμένης ζωῆς; Πιστεύσατέ με· τὸ ἔτος τῆς θλίψεως δὲν μετρεῖται εἰμὴ μὲ μίαν αἰωνιότητα! Λέγουν, λέγουν προσέτι, οἱ ἄνθρωποι, ὅτι τὰ φάσματα εἶναι μῦθοι, ἱκανοὶ νὰ φοβίσουν τοὺς παῖδας· πλὴν καὶ τί ἄλλο εἶμαι ἐγὼ εἰμὴ ζῶν φᾶσμα; καὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀνθρώπου εἰμὴ ἡ καρδία; Ὅταν λοιπὸν αὕτῃ νεκρωθῇ, ὅταν αὕτῃ ἀποθάνῃ, πῶς τότε ἐπιζῇ τις; τί τότε εἶναι ἡ ἀποθαμμένη ἐκείνη ὑπαρξίς;

τί' ἄλλο, παρὰ τοῦ ἑαυτοῦ της σκιά, παρὰ τῆς καρδίας τὸ φάσμα; ...

Οἱ δυστυχεῖς εἶναι λοιπὸν τὰ φάσματα, τὰ ὅποια δὲν πιστεύει ὁ κόσμος!

Ἰπάρχουσιν ὅμως καὶ ἅπλοῖ τινες ἄνθρωποι, οἵτινες δοξάζουν τὴν ὑπαρξίν των, πάσχοντες μάλιστα νὰ τὰ ἐνδύσουν μὲ δύναμιν τὴν ὁποῖαν ἐκεῖνα δὲν ἔχουν· τὰ νομίζουν καταστρεπτικά καὶ κακοποιὰ ὄντα, ἔχοντα τὴν ἡδονὴν νὰ κακοποιῶν τοὺς ἄνθρώπους, καὶ νὰ βλάπτουν τοὺς πρῶτον ὁμοίους των. Καὶ δὲν εἰξεύρουν, οἱ ἄθλιοι, ὅτι καὶ τὴν κακὴν θέλησιν εἶναι εἶχον, καὶ τὴν δύναμιν τὴν ὁποῖαν ἡ φαντασία των εἰς αὐτὰ ἀποδίδει, δὲν δύνανται νὰ κακοποιήσωσι, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ἐκ α κ ο π ο ι ῆ θ η σ α ν! Μὴ τὰ φοβεῖσθε λοιπὸν, Κυρία, διότι οὐδὲ τὴν θέλησιν, οὐδὲ τὴν ἰσχὺν ἔχουν νὰ κακοποιήσωσιν, ἔπειτα, σεῖς εἰσθε ἐξοικειωμένη μὲ ταῦτα, σεῖς ἐγγνωρίσατε ἓν ἐκ τούτων, καὶ μάλιστα ἐπροσφέρατε εἰς αὐτὸ τὴν φιλίαν σας... Ὡ, εἰάν ἤξεύρατε πόσον αὐτὸ σὰς εὐγνωμονεῖ! Διότι οὐδεὶς αἰσθάνεται τόσον ζωηρῶς τὴν εὐγνωμοσύνην. τοσοῦτον θρησκευτικῶς, ὅσον τὰ ἐγκαταλελειμμένα ἐκεῖνα τέκνα, διὰ τὰ ὅποια ὁ κόσμος ἀδιαφορεῖ, καὶ δὲν διέφθειρεν ἡ εὐδαιμονία... Τὴν φυλάττειν ὡς πολύτιμον ἱησαυρὸν, διότι μόνον αὕτη τοὺς φέρει εἰς τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν τοὺς ἠρνήθη ὁ κόσμος, καὶ τοὺς προσέφερον ὀλίγοι ἡμίθεοι!

Ὡ, φίλη μου... Ὡ, Κυρία· τὰ δυστυχήματα, τὰ ὅποια καταπιέζουν τὸν ἄνθρωπον ὅτε ζῇ, τοῦ εἶναι προωρισμένα, καὶ δύναται ν' ἀντιτάξῃ εἰς αὐτὰ καρτερίαν μαρτυρικὴν· τὸ ν' ἀναπαύεται εἰς τὸν τάφον νεκρὸς εἶναι εὐτύχημα, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχῃ ἀποθαμμένος, νὰ συναισθάνηται τὴν νέκρωσίν του, καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ἀναπαυθῇ, οὐδὲ εἰς τὸν τάφον, οὐδὲ εἰς τὴν ζωὴν, εἶναι προνομιοῦχος τις κόλασις, ἀγνοουμένη ἀπὸ τὸν Θεόν, χρεωστοῦσα τὴν ὑπαρξίν της εἰς τὴν ἀγνοίαν ταύτην, καὶ τὴν ἀπαισίαν ἰσχύν της, εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς! Εἰάν ὁ Ἰψιστος εἶχεν ιδέαν τῆς κολάσεως ταύτης, δὲν ἤθελεν ἔχει ἀνάγκην τῆς τετριμμένης ἐκείνης κολάσεως, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρουν οἱ ἱερεῖς, τῆς τιμωρούσης ὀλικῶς, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ψυχὴν τῶν ἀμαρτωλῶν!

Εἰσελθὼν εἰς τὸ κοιμητήριον, δὲν οἶκτειρα τοὺς ἐν αὐτῷ κοιμωμένους, διότι ἡ τύχη των εἶναι ἐπίφθονος δι' ἐμέ· εἶχον δραπετεύσει τῆς θέσεώς μου μίαν στιγμὴν καὶ πάλιν ἐπέστρεφον εἰς αὐτήν, προσθέσας εἰς τὴν προνομιοῦχον μου κόλασιν τὴν ἀντανάκλασιν τῆς Ἑδέμ...

Ἐκεῖ, παρὰ τὴν θύραν τοῦ κοιμητηρίου, ἡ κυπάρισσος ἐνὸς τάφου, κινουμένη ὑπὸ λεπτοῦ ἀνέμου ἐκλινεν ἡρέμα τὴν κορυφὴν, καὶ τὴν κατέθεσεν ἐπὶ τοῦ μετώπου μου. Ἡ ταλαίπωρος· μὲ εἶχεν ἀναγνωρίσει!..

Ὅποῖον μεγαλεῖον παριστάνει τὸ κοιμητήριον. Πᾶσα ἐπίγειος μεγαλειότης, ὡχρὶά ἀπέναντι τῆς ἀληθοῦς ἐκείνης μεγαλειότητος, ἥτις μονάρχην της ἔχει τὸν θάνατον, στρατάρχην της τὴν καταστροφὴν, ἐντολήν της τὴν νίκην, καὶ προστάτην της τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο, οἱ μεγάλοι τῆς γῆς, οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς σιγοῦν εἰς τοὺς τάφους!

Πλὴν καὶ τί δὲν μηδενίζεται εἰς αὐτούς;—Τὰ πάντα, πλὴν ὁ ἐγωϊσμὸς τελευταῖος!—Ἀκούω τοὺς ἐραστὰς γονυπετοῦντας πρὸ τῶν ἐρωμένων τῶν νὰ ὁμνῶν ἀγάπην «αἰώνιον» ἀκούω τὴν φιλίαν, τὴν ἐχθραν, ὀρκιζομένας εἰς τοῦτο. Ἀλλ' ἐὰν εἰς νεκρὸς διέλθῃ καθ' ἣν ὥραν ὀρκίζονται, θὰ ἀφήσουν τὴν αἰωνιότητα παραδεχόμενοι τὴν στιγμὴν· διότι καὶ ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος ἐνετρύφησεν εἰς τὸν ἔρωτα καὶ εἰς τὴν φιλίαν, διότι καὶ ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος ἐμίσησε καὶ ὠρκίσθη.

Ἀλλοίμονον. ὁ θεὸς μόνον, ὁ θάνατος, καὶ ἡ δυστυχία αἷς ὁμιλοῦν περὶ τῆς αἰωνιότητος· ὁ θνητὸς αἷς σιγήσῃ, αἷς συναισθανθῇ τὴν μικρότητά του, ἡ θέσις του δὲν θέλει εἶσθε γελοία, ὁπότεν παύσῃ νὰ μεγαλαυχῇ. Ἐξεναντίας, συμπαθὲς καὶ ἱερὰ θέλει μείνει, καὶ ὁ θνητὸς τότε θὰ δύναται νὰ καλέσῃ εἰς ἐπίσημον δίκην τὸν θεόν, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ!

Ἀλλ' αἷς εἵμεθα συμπαθεῖς εἰς τὸν πένθιμόν του ἐγωϊσμόν· πολὺ ἀκριβὰ τὸν ἐξαγοράζει, καὶ ἔχει δίκαιον νὰ μεγαλαυχῇ, διότι εἶναι θεὸς ὁ σκώληξ αὐτός, ὁ καλούμενος ἄνθρωπος, ἐν τῇ θλίψει του. Ὁ θάνατος καὶ ὁ ἔρως, ἀπαίσιτοι μονομάχοι, μονομαχοῦν αἰωνίως διὰ τῆς ζωῆς του τὸ θλιβερόν δράμα, καὶ συγκρουόμενοι ὀλεθρίως (παράδοξος εἶναι ἡ ἀτυχία του,) ὑπηρετεῖ ὁ εἷς τὸν ἄλλον πιστῶς, καὶ συνομολογοῦσιν εἰρήνην εἰς ἕκαστον κτύπημα μανιωδές· εἰς τὰς φοβερὰς τῶν μονομαχίας μένουσιν ἄτρωτοι, καὶ πληγόνονται μόνον, πληγόνοντες τὴν ζωὴν του. . . Ἐκ τοῦ πεισματώδους καὶ ἀτελευτήτου ἐκείνου ἀγῶνος, ἐξέρχονται ἀμφοτέροι νικηταί, καὶ μόνον ἡ ἔρημος ὑπαρξίς του νικᾷται. Μονομαχοῦν διὰ νὰ συμμαχήσουν κατὰ τῆς ζωῆς, καὶ ὁ ἀτυχὲς θνητὸς δὲν ἠξεύρει, ἐὰν ὁ ἔρως ᾔναι ὁ θάνατος, ἢ ἂν ὁ θάνατος ᾔναι ὁ ἔρως . . . Ὡς εἰξεύρη τοῦλάχιστον, ὅτι τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου εἶναι τὸ βέλος τοῦ ἔρωτος.

Βαθεῖα εἶναι ἡ σιγή, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς τὰ βασίλεια τοῦ θανάτου· οὐδὲν τὸν ἀπόλυτον τοῦτον Δεσπότην δὲν θορυβεῖ, οὐδὲν, ἐκτὸς ἴσως τοῦ ἑαυτοῦ του. Εἰς τοὺς ὀμιχλώδεις τοὺς τόπους δὲν ἀκούεται ἡ πλᾶνος καὶ μελωδικὴ φωνὴ τῶν ἔρωτων, ψάλλουσα ζωὴν καὶ εὐδαιμονίαν καὶ ἡ μεγάλη ἐκείνη ἰσχὺς τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσιν ἔρωτα, δὲν ἐκτείνεται εἰς τοῦ θανάτου τὰς θλιβεράς κατακτήσεις . . . Ἀποφεύγει τόπους κατοικημένους ἀπὸ αὐτὸν, καὶ μόνον εἰς τοὺς τάφους δὲν ψάλλει, διότι δὲν θέλει νὰ εἰρωνεύσῃ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ νὰ ἴδῃ τὴν λύσιν τοῦ δράματός του. Ὁ ἔρως εἶναι ἐχθρὸς τοῦ θανάτου, ἂν καὶ ὁ κάλλιστος σύμμαχός του.

Ἐκτὸς τούτου, πρὸς τί νὰ ψάλλῃ ἐπὶ τῶν τάφων, ἄσματα ζωῆς καὶ εὐδαιμονίας, ἐν ᾧ μόνον ἡ γλαυὺς θὰ ἀνταποκριθῇ εἰς αὐτὸ, καὶ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐγείρῃ τοὺς κοιμωμένους ἐκείνους νεκροὺς, διότι τὸ μνημα τοὺς χορηγεῖ τὴν ἀσφάλειαν. Ἐὰν δὲ ἠδύνατο νὰ πράξῃ καὶ ταῦτο, ἐὰν τοὺς ἐδίδε καὶ ζωὴν, τί ἤθελε κάμει τοὺς νεκροὺς ἐκείνους οἵτινες στεροῦνται καρδίας;—Ἦθελεν ἰδῇ τὴν ἀδυναμίαν του—διότι,

(Ἀκολουθεῖ).